

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף פח

(המשך מעמוד קודם)

גמרא: מדקתני סיפא: בסיפא של המשנה נאמר שאם נישאת שלא ברשות בית דין ובא בעלה מותרת לחזור לו. ובהכרח שהכוונה שנישאת על פי שני עדים. לפי זה ברישא של המשנה אם נישאת על פי ב"ד ואחר כך בא בעלה תצא מזה ומזה - מדובר על פי עד אחד. מוכח מכאן שעד אחד נאמן מהתורה, ולכן ב"ד משיאין על פיו את האישה. הגמרא מביאה עוד ראיות לכך, ולאחר מכן מבררת את המקור לדין זה?

הא אישתיק מהימן: כלומר רק בגלל שהוא מכחיש את העד ואומר לא אכלתי הוא פטור מקרבן. אבל אם הוא שותק הוא חייב קרבן על פי עד אחד. מכאן שעד אחד נאמן מהתורה ולכן הוא מביא קרבן על פיו (כי אי אפשר להביא קרבן מספק שהרי אסור להביא חולין בעזרה).

דתניא או הודע אליו חטאתו: מהמילה 'אליו' לומדים שהוא צריך לדעת זאת בעצמו ולא על ידי אחרים. ואילו מהמילה 'הודע' לומדים שאפילו שנודע לו על ידי אחרים. אלא כוונת הפסוק שכאשר הוא מכחיש אותם הם לא נאמנים, ואילו כשהוא לא מכחיש אותם הם כן נאמנים. עד כאן הברייתא.

היכי דמי: הגמרא מבררת באיזה 'אחרים' מדובר, בשני עדים או בעד אחד?

תדע דקתני סיפא: של המשנה (בכריתות) שהובאה בתחילת הסוגיא כהוכחה לכך שעד אחד נאמן ('ותנן נמי עד אחד אומר אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי פטור'). הרישא דברה על עד אחד שאמר לו אכלת חלב והוא מכחישו, והסיפא על שני עדים שאמרו לו והוא מכחישם.

אמרו לו מה אם ירצה לומר: הרי גם כששני עדים מעידים שאכל חלב, הם לא יכולים לחייב אותו קרבן אלא על פיו, משום שאם הוא יאמר שמידד היה הוא פטור מקרבן (הבא רק בשוגג). ואם כן גם כשהוא מכחיש אותם הוא נאמן.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

רישא מ"ט: בסיפא נחלקו רבנן ורבי מאיר האם הוא פטור או חייב. אך ברישא (בעד אחד) שלא נחלקו משמע שלכולי עלמא הוא פטור כשהוא מכחיש, ואם הוא לא מכחיש אותם לכולי עלמא הוא חייב. ולכאורה מדוע רבנן מודים שהוא חייב כשהוא שותק? והרי אפילו בשני עדים שלענין כל התורה הם נאמנים גם כשהנאשם מכחיש אותם, ואילו לענין קרבן סוברים רבנן שאם הוא מכחיש הם לא נאמנים - כלומר שלרבנן אין נאמנות לשני עדים לחייב קרבן אלא על פי האדם עצמו. אם כן ודאי שעד אחד יהא נאמן לחייבו קרבן גם כשהוא שותק!

אלא בהכרח שהסיבה שהוא חייב אינה משום הנאמנות של העד, אלא משום ששתיקה כהודאה.

אלא סברא היא: שעד אחד נאמן באיסורים. כמו שפשוט שאם יש לנו חתיכה ספק חלב ספק שומן - עד אחד נאמן להעיד עליה שהיא שומן, כי אחרת אף אחד לא היה יכול לסמוך על בני ביתו או לאכול אצל חברו.

מי דמי: הגמרא דוחה. בחתיכה שאיננו יודעים מהי, לא התחזק לנו איסור לגביה ולכן עד אחד נאמן. אבל כאן שאישה זו היתה מוחזקת באיסור אשת איש, לא יהא עד אחד נאמן לומר שמת בעלה ולהתירה מאיסורה. והרי זה דומה לחתיכה שהיא ודאי חלב שעד אחד לא נאמן להתירה.

מי דמי התם אפילו: הגמרא דוחה. חתיכה שהיא ודאי אסורה, אפילו מאה עדים לא יכולים להתירה כי לעולם אינה יכולה להיות מותרת. אבל אישה ששני עדים מעידים שמת בעלה הם נאמנים, כי היא יכולה להיות מותרת על ידי מיתת בעלה. ואם כן נאמין גם לעד אחד.

מידי דהוה אטבל הקדש וקונמות: וכמו שמצינו לגבי טבל שעד אחד נאמן לומר שהפרישו ממנו תרו"מ, וכן הקדש נאמן לומר שפדו אותו, וכן קונם נאמן לומר שהתירו את הקונם אצל חכם.

האי טבל היכי דמי: הגמרא מבררת באיזה מקרה מדובר בטבל הקדש וקונמות שעד אחד נאמן? אם מדובר שביד העד ישנה אפשרות לעשות את הפעולה שתתיר אותו – מובן מדוע הוא נאמן, אך מאידך אין מכאן ראיה לעדות אישה ששם אין בידו של העד להתירה. ואם מדובר שאין ביד העד להתירו - מניין באמת שהוא נאמן בכזה מקרה?

הקדש נמי: הקדש של 'קדושת דמים' (לבדק הבית) כל אחד יכול לפדות את הדבר מההקדש. אבל בקדושת המזבח (בהמה לקרבן) אין אפשרות לפדות את ההקדש, אלא רק להישאל עליו אצל חכם (כמו בנדר), ולהישאל יכול רק הבעלים.

ממילא אם מדובר בקדשי מזבח שהקדישם אדם אחר, והעד מעיד שהבעלים נשאלו לחכם להתיר את ההקדש – מניין באמת שהוא נאמן?

אי קסבר יש מעילה בקונמות: האומר 'קונם דבר זה עלי' נחשב הדבר שהקדישו לבדק הבית, ויש בו 'מעילה' דהיינו שאם יעבור על נדרו חייב קרבן מעילה. ממילא יכול כל אדם לפדותו מההקדש כנ"ל. אבל למ"ד שאין מעילה בקונמות האומר 'קונם דבר זה עלי' נחשב הדבר לנדר בעלמא, שיכול הבעלים להישאל אצל חכם ולהתיר את הנדר.

מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה: הגמרא מסיקה שבאמת עד אחד נאמן באיסורים רק כשזה בידו. והסיבה שהאמינו לעד אחד בעדות אישה שאינה בידו, משום שהחמירו עליה בסופה שאם יבוא בעלה תצא מזה ומזה, ולכן האמינו לה שיכולה להתחתן כי בודאי תדייק בעדות ותברר היטב לפני שתתחתן.

*

מחכו עליה במערבא: צחקו על דבריו החכמים שבארץ ישראל, הרי הבעל עומד לפנינו ומה יועילו שני העדים שמת?

דלא ידעינן ליה: הגיע אדם שטוען שהוא הבעל אך איננו מכירים אותו, ועל זה אמר רב שאם התחתנה על פי שני עדים לא תצא מבעלה השני.

לא צריכא דאתו בי תרי ואמרי: הגיעו איתו שני עדים שאומרים אנחנו היינו איתו כל הזמן מאז שהוא יצא מביתו עד עכשיו, ומראה פניו השתנה. וכמו שמצינו אצל יוסף שאחיו לא הכירו אותו בגלל שגדל לו זקן.

סוף תרי ותרי נינהו: הרי יש כאן שני עדים שמת מול שני עדים שהוא חי, נמצא הדבר בספק והבא עליה באשם תלוי, ומדוע אמר רב שלא תצא מהשני?

שנישאת לאחד מעדיה: שהעידו שמת בעלה. ומכיון שלעד אין ספק שהוא מת, אין עליו אשם תלוי (הבא רק על ספק). אך הגמרא מקשה על כך שהרי לה אין ודאות

שהוא מת, ואם כן היא תתחייב באשם תלוי? ומתרתצת שהיא אומרת ברור לי (= ברי לי) על ידי סימנים שהוא מת.

דתניא שנים אומרים מת: מכיון שיש שני עדים מול שני עדים, היא בספק אשת איש ואסור לה להתחתן. ואם עברה והתחתנה לדעת רבנן לא תצא, אבל לדעת רבי מנחם ברבי יוסי תצא משום שהתחתנה באיסור. רבי מנחם ברבי יוסי מודה שאם היא התחתנה לאחר שבאו שני עדים שמת בעלה, קודם שבאו שני עדים שהוא חי - לא תצא כי היא התחתנה בהיתר. (הגמרא שם מעמידה שמדובר במקרה שנישאת לאחר מעדיה ואומרת ברי לי, וכמו שהעמדנו כאן בסוגייתנו).

כי קאמר רב נמי: החידוש בדברי רב שהוא בא לחלוק על רבי מנחם ברבי יוסי, שגם במקרה שהתחתנה לאחר שבאו שני העדים שחי בעלה - לא תצא.

איכא דאמרי: רב מדייק מהמשנה כדעת רבי יוסי בר מנחם. כלומר שדוקא במקרה של המשנה שלנו, שקודם התחתנה ואחר כך בא בעלה עם שני עדים שהוא חי - לא תצא, אבל אם היתה מתחתנת לאחר שבאו שני העדים שהוא חי - היתה יוצאת וכדעת רבי יוסי ברבי מנחם.

רבא מקשה על רב מברייתא:

מניין שאם לא רצה: שאם הכהן לא רוצה לפרוש מנשים פסולות (או מטומאה), עליך להכותו ולקדשו בעל כורחו (= דפנו)? ת"ל 'וקדשתו'. בהכרח שלא מדובר בברייתא באיסור מפורסם, שהרי על זה אין צורך בפסוק מיוחד. אלא מדובר במקרה שלנו שהוא התחתן עם אישה שהוא אחד מהעדים המעידים שמת בעלה, והיא אומרת ברי לי, ואחר כך באו עדים שהוא חי - שמכריחים אותו להוציא אותה משום 'זונה'.

דפנו בעדים: על בית דין מוטלת חובה לחפש עדים שיכחישו את העדות הראשונה שהוא מת, ואז הוא יהיה מוכרח לגרשה.

כשבאו עדים ואחר כך נישאת: וכהאיכא דאמרי בדעת רב שהוא מודה לרבי יוסי ברבי מנחם במקרה שהתחתנה אחרי שבאו העדים שהוא חי.

תירוץ נוסף בדברי רב:

רב אשי אמר: כוונת רב שאם התחתנה על פי שני עדים ובא בעלה 'לא תצא' - כלומר שהיא מותרת לחזור לבעלה הראשון שחזר.

חדא מכללא דחברתה איתמר: רב אמר את הלכה זו פעם אחת, ובפעם הנוספת אמרו זאת משמו על פי דבריו בפעם הראשונה.

*

אמר שמואל: למדנו במשנה שאם חזר בעלה תצא מזה ומזה. כל זה דוקא כשהאישה אינה מכחישה אותו אבל אם היא מכחישה אותו לא תצא. הגמרא מבררת באיזה אופן דיבר שמואל?

אם באו איתו שני עדים המעידים שזהו בעלה - לא תועיל הכחשתה, אלא מדובר שבא איתו עד אחד. אך אם כן קשה מדוע אם היא לא מכחישה אותו תצא מבעלה השני, הרי ישנו כלל ש'כל מקום שהאמינה התרה לעד אחד הוא נחשב כמו שניים'. ואם כן כשהאמנו לעד אחד שמת בעלה יש לו כח כמו שניים, ואילו לעד השני לא האמינה התורה אלא הוא נחשב לעד אחד, ואיך יכול עד אחד לבטל שני עדים?

[יש להעיר שבעדות לאישה שמת בעלה הסיקה הגמרא לעיל שזהו מדרבנן, אך עב"פ רבנן תקנו להאמין לו על פי התורה שהאמינה לעד אחד במקומות אחרים (סוטה ועגלה ערופה) כמו שניים, ולכן נתנו לו כח של שניים].

בפסולי עדות: שבאו עם הבעל שני עדים הפסולים לעדות (כגון קרובים זה לזה או נשים). ועל פי דברי רב נחמיה שכשהתורה האמינה לעד אחד אין זו נאמנות רגילה ולכן פסולים לעדות כשרים להעיד בה, והולכים בהכרעה אחר רוב הדעות של העדים בפרשייה.

ולכן כשיש שני עדים פסולים המרחבים על העד האחד - הם דוחים אותו וצריכה לצאת מבעלה השני. אלא אם כן היא מכחישה אותם - שאז מכיון שהם פסולים היא דוחה אותם, שהרי אדם נאמן להעיד לעצמו באיסורים שדבר מסויים מותר לו (אלא אם כן תהא עדות כשרה כנגדו).

[ועשו שתי נשים באיש אחד = שתי נשים המעידות כנגד איש אחד].

ואיבעית אימא: באמת במקרה שבא בהתחלה עד אחד ואמר שמת בעלה - יש לו כח כמו שניים, ואם אחר כך יבואו אפילו מאה פסולי עדות יש להם כח רק כעד אחד, ואין עד אחד יכול להכחיש שניים. אבל כאן מדובר שבהתחלה באה אישה שהיא עד פסול ואמרה שהבעל מת, ולכן אם אחר כך באו שני עדים פסולים הולכים אחר רוב דעות.

ועל זה אמר שמואל שאם היא תכחיש אותם לא תצא, כי אדם נאמן על עצמו מול פסולי עדות וכנ"ל.

ודברי רבי נחמיה מתפרשים באופן כזה: ועשו שתי נשים (המעידות כנגד) באישה אחת כשני אנשים באיש אחד, אבל שתי נשים (שמעידות) באיש אחד (שבא תחילה) כפלאגא ופלאגא דהיינו כעד מול עד, ומכיון שהתורה נתנה לראשון כח כשניים והם נחשבים רק לאחד - לא תצא.

*

שמה יאמרו: יאמרו שהראשון גירש אותה והשני מוציא אותה בלא גט. ויסברו שאפשר להוציא אישה בלא גט.

אי הכי סיפא: מדוע תצא מהבעל השני שקידש אותה ללא גט, והרי יסברו שאישה שנתקדשה ועדיין לא נישאה אינה צריכה גט?

לעולם בעיא גט: באמת צריכה גט גם במקרה זה, אף על פי שלא כתבה זאת המשנה.

אי הכי: יסברו שמותר לאדם להחזיר את אשתו אפילו לאחר שנתקדשה לאחר, והרי אסור לאדם להחזיר את גרושתו אלא אם כן לא נישאה לאיש אחר? הגמרא מתרצת שמשנה זו סוברת כרבי יוסי בן כיפר שרק אם נישאה אסור להחזירה אבל אם רק נתקדשה מותר להחזירה.

הא מדקתני סיפא: שהגט שקיבלה מהשני לא פסל אותה לכהונה. מוכח שאפילו מדרבנן אינה צריכה לקבל ממנו גט (כי אחרת כלל בידינו שאפילו 'ריח הגט' פוסל לכהונה)?

אלא: הגמרא חוזרת בה. באמת כשרק נתקדשה אינה צריכה גט, ואין חשש שיאמרו שיוצאת בלא גט כי יסברו שהיו אלה קידושי טעות (כגון שקידשה על מנת שהוא כהן ונמצא שהוא ישראלי). ואמנם גם ברישא במקרה שנישאה אין חשש שיאמרו שיוצאה בלא גט כי יסברו שהיו אלה נישואי טעות?

קנסוה רבנן: רבנן קנסו אותה מפני שנישאה ועברה עבירה, אבל כשרק נתקדשה ולא עברה עבירה לא קנסו אותה.